

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət Nazirliyi

Cafar Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanası

MEHDI HÜSEYN - 110

BİBLİOQRAFİK İCMAL

BAKI – 2019

HƏYATI

Mehdi Əli oğlu Hüseynov – yazıçı, dramaturq, tənqidçi, ictimai xadim, Azərbaycan xalq yazıçısı (1964), SSRİ Dövlət mükafatı laureatı (1950) - 1909-cu il mart ayının 22-də Qazax rayonunun Şıxlı kəndində anadan olmuşdur. Azərbaycan Dövlət Universitetinin pedaqoji fakültəsinin tarix şöbəsini (1929) və Moskvada Dövlət Kinematografiya İnstitutu yanında akademiya tipli kinossenaristlər kursunu (1938) bitirmişdir. Azərbaycan Proletar Yazıçıları Cəmiyyətinin məsul katibi, Azərbaycan Sovet Yazıçıları İttifaqı Təşkilat Komitəsinin məsul katibi (1930-1934), Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı İdarə Heyətinin birinci katibi, SSRİ Yazıçılar İttifaqı İdarə Heyətinin katibi (1958-1965) olmuşdur.

Yaradıcılığa müxbir yazıları ilə başlamışdır. İlk tənqidi məqaləsi ("Bizdə futurizm cərəyanı") 1926-cı ildə, ilk hekayəsi ("Qoyun qırxımı") isə 1927-ci ildə dərc edilmişdir. "Bahar suları" (1930), "Xavər" (1930) kitablarındakı hekayələrdə Azərbaycan kəndində yeni həyat uğrunda mübarizənin səciyyəvi epizodları, dövrün koloriti əksini tapmışdır. "Tunel" (1927), "Qan intiqamı" (1928), "Kin" (1935), "Daşqın" (1933-1936) romanında Mehdi Hüseyn fərdi xüsusiyyətləri ilə seçilən surətlər yaratmışdır.

Azərbaycan ədəbiyyatında ilk tarixi povest olan "Komissar"da (1942-1949) pəşəkar inqilabçı Məşədi Əzizbəyovun surəti ön plana çəkilmişdir. Ən mühüm tarixi əsəri olan "Səhər" (1953), "Tərən" (1940), "Vətən çiçəkləri" (1942), "Moskva" (1942), "Ürək" (1945), "Fəryad" (1945) əsərlərində vətənpərvərliyin qüdrəti, adamların mərdliyi və qəhrəmanlığı tərənnüm olunur. Neftçilərin həyatından bəhs edən "Abşeron" (1949), müəyyən mənada onun davamı olan "Qara daşlar" (1957-1959) və "Yeraltı çaylar dənizə axır" (1965) romanları ictimai, mənəvi-əxlaqi problemlərə cəsarətli müdaxilə baxımından diqqətəlayiqdir. Mehdi Hüseyn dramaturq kimi də tanınmışdır. Dram yaradıcılığına "Şöhrət" (1939) pyesi ilə başlamışdır. "Nizami" (1942) və "Cavanşir" (1957) tarixi dramlarında Azərbaycan xalqının vətənpərvərliyi, qəhrəmanlıq ənənələri əks olunmuşdur. "Alov" (1961), "İntizar" (1944, İlyas Əfəndiyevlə birgə), "Şamil" (1940-1941) və "Qardaşlar" (1948) pyesləri, habelə xatirələri, yol qeydləri ("Bir ay və bir gün", 1963), gündəlikləri

var. Mehdi Hüseyn tənqid və publisistika sahələrində də fəaliyyət göstərmişdir. Əsərləri bir sıra xarici dillərə tərcümə olunmuşdur.

1965-ci il martın 10-da Bakıda vəfat etmişdir.

YARADICILIĞI

"Xalq şairi Səməd Vurğun M.Hüseynin yaradıcılığından söhbət açarkən demişdir:- "Milyonlarla oxucu onun ədəbi irsindən faydalanır. Son illərdə yazığının "Abşeron" romanı diqqəti cəlb edir. Yüksək yazıçılıq mədəniyyətinə malik olan M.Hüseyn bu əsərində usta Ramazan, yeni sovet ailəsini təmsil edən Lalə və Qüdrət İsmayilzadələr kimi müsbət insan surətləri yaratmağa müvəffəq olmuşdur.

Romanın yaxşı cəhətlərindən biri də odur ki, əsərdə vətənpərvərlik əyani bir şəkildə insanların işində və fəaliyyətində verilir".

Mehdi Hüseynin səmərəli ədəbi-ictimai fəaliyyəti partiya və xalq tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. O, 1958-1965-ci illərdə Azərbaycan Sovet Yazıçıları İttifaqının katiblərindən biri olmuşdur. Bakı Sovetiniə, Azərbaycan və SSRİ Ali Sovetiniə deputat seçilmiş, orden və medallarla təltif edilmiş, 1958-1965-ci illərdə Azərbaycan KP MK-in üzvü olmuşdur. 1964-cü ildə Azərbaycan SSR Xalq Yazıçısı fəxri adına layiq görülmüşdür.

1930-1933-cü illər arasındakı dövr ərzində M.Hüseyn yaradıcılığında qəti bir dönüş əmələ gəlmişdir. Ədib xırda hekayə - novella formasından epik janra, povest və romana keçməyə, öz yaradıcılıq istedadını yeni sahədə təcrübədən keçirməyə nail olmuşdur. Vətəndaş müharibəsi mövzusunda yazılmış "Daşqın" romanı buna misal ola bilər. Romanın birinci hissəsi 1933-cü ildə çapdan çıxmışdır.

Müharibə illərində xalqımızın qəhrəmanlıq tarixini əks etdirmək xüsusilə vacib idi. Gənclərimizin vətənpərvərlik duyğularını faşist işğalçılara qarşı mübarizə duyğularını alovlandırان dram əsərlərinə də böyük ehtiyac duyulurdu. Bu baxımdan Mehdi Hüseynin IX əsrdə xarici işğalçılara qarşı üsyanlara başçılıq etmiş Alban hökmdarı igid sərkərdə Cvanşir haqqında yazdığı dram əsəri xüsusi

əhəmiyyət kəsb edir. "Nizami" pyesini ədib müharibənin ilk illərində, "Cavanşir" pyesini isə bir qədər sonra qələmə almışdır. Hər iki əsər həm tamaşaçıların həm də ədəbi ictimaiyyətin diqqətini cəlb etmişdir.

Mehdi Hüseynin tarixi keçmişimizdən bəhs edən əsərləri içərisində "Səhər" romanı xüsusi yer tutur. İki hissəli "Səhər" romanı ədibin inqilabi mövzunun uzun illər ərzindəki axtarışlarının yekunu hesab etmək olar.

Xalq yazıçısı Mehdi Hüseyn görkəmli dövlət xadimi, qüdrətli yazıçı olduğu kimi həm də tənqidçi idi. Ədib məqalələrində qaldırdığı dövlət əhəmiyyətli problemlərə, publisist yazılarına da müasirlik mövqeyindən yanaşırdı. Heç təsadüfi deyildi ki, Türkiyə təəssuratlarını ifadə edən "Bir ay, bir gün" kitabı ədəbi ictimaiyyət və oxucular tərəfindən rəğbətlə qarşılanmışdır. Bütövlükdə götürdükdə onun bədii yaradıcılığı kimi ədəbi - tənqidi məqalələri də estetik fikrimizin həyata, milyonların yaradıcı əməyinə yaxınlaşmasında böyük rol oynamışdır.

1930-cu illərdə Mehdi Hüseyn "Nuruoğlu" /1933/, "Toy" /1935/ , "Kin" /1935/, "Çarpayı" /1936/, "Quzu" /1938/, "Konsert" /1938/, "Şair" /1939/ kimi hekayə, povest və kino dramlar çap etdirsə də bədii zəhmətlə dolu olan əsas nəsr əsərləri "Komissar" povesti və "Tərən" romanı sayılır. Dövlət Kinomatoqrafiya İnstitutu yanında akademiya tipli ssenaristlər fakültəsində təhsil aldığı illərdə (1937-1938) yaxından tanış olduğu Moskva mühiti, görkəmli sənətkarlarla şəxsi tanışlığı ədibin bir sənətkar kimi formalaşmasına təsir göstərən əsas amillərdən olmuşdur.

Mehdi Hüseynin oçerk və hekayələrində varlığın təbii nəfəsi duyulurdu. 1930-cu ildə bir müddət Qazax rayonunun Çaylı kommunasında işləyən M.Hüseyn "Nuruoğlu" hekayəsində kommunanın məşhur başçısının surətini yaratmağa müvəffəq olmuşdur.

1936-1937-ci illərdə yazılıb, 1940-cı ildə çap edilən "Tərən" haqlı olaraq müasir mövzunun realist səpkidə işlənməsində müəllifin, ümumiyyətlə bədii nəsrimizin müvəffəqiyyəti kimi qiymətləndirilirdi. Romanda hadisələr əsasən kiçik bir kənddə cərəyan etsə də, materialı dərinədən öyrənən qabaqcıl mövqedən qiymətləndirən ədib Ellər kəndinin timsalında yeni həyat uğrunda ölüm-dirim mübarizəsinin drammatizmini, hümanist mahiyyətini açmağa nail olmuşdur.

1930-cu illərin sonlarında Azərbaycan səhnəsi müasir mövzulara böyük ehtiyac duyduğu bir zamanda Mehdi Hüseyn dramaturgiya janrına müraciət etdi. Yazıçının

ilk səhnə əsəri "Şöhrət" də (1939) dramatik konfliktin bir-birinə zidd iki ictimai meylin toqquşması zəmnində açılırdı.

Sovet yazıçılarının birinci Ümumittifaq qurultayından sonrakı dövrdə qələmi daha da püxtələşən M.Hüseynin yaxın keçmişdən və müasir həyatdan alınmış əsərləri 1930-cu illər Azərbaycan sovet ədəbiyyatının inkişafında müəyyən əhəmiyyətə malik olmuşdur. Böyük Vətən müharibəsi illərində yazıçı və ictimai xadim kimi fəaliyyət göstərən Mehdi Hüseynin "Moskva" (1942) və "Cənub xatirələri" (1942) əsərləri haqlı olaraq bu dövr ədəbiyyatının səciyyəvi nümunələri kimi yüksək qiymətləndirilmişdir.

Yazıcının mühüm ictimai - siyasi problemlərə münasibəti bədii surətlər vasitəsi ilə ifadə meyli "Cəbhə xatirələrində" daha qabarıqdır. Müəllif "Möcüzə", "Qanlı sular", "Ördək məsələsi", "Satqın", adlı dörd müstəqil və bitkin hekayədən ibarət bu bədii silsilədə də, Moskvada olduğu kimi müasir müharibənin texnikaya əsaslandığını böyük ehtiyat qüvvəsi tələb etdiyini nəzərə çatdırsa da, " amma yenə də müharibə aparan insanlardır", qənaətinə gəlir və oxucunu bu nəticəyə inandırmağa nail olur.

Böyük Vətən müharibəsi illərində tez-tez cəbhəyə gedən döyüşçü və komandirlərlə görüşən M.Hüseynin "Fəryad" (1945) povesti Azərbaycan nəsrində bu istiqamətdə aparılan axtarışların ilk nümunələrindən idi. Əsərdə faşist işğalçıları ilə ölüm-dirim mübarizəsində qəhrəmanlıq və fədkarlıq göstərmiş sovet adamının vətənpərvərliyi realist vasitələrlə canlandırılmışdır.

Böyük Vətən müharibəsi illərində xalq həyatını hərtərəfli göstərməyə cəhd edən Mehdi Hüseynin "Ürək" (1945) povestində arxa cəbhə adamlarının mənəvi qüdrəti qələmə alınmışdır.

Mehdi Hüseynin hekayə və povestlərində müharibə dövründə Azərbaycan həyatının bir sıra mühüm cəhətləri, xalqımızın vətənə hədsiz məhəbbəti, qələbəyə sonsuz inamı real bədii vasitələrlə əks olunmuşdur.

Böyük Vətən müharibəsi illəri yetkinləşməyə başlayan, fərdi üslubu formalaşan ədibin yaradıcılıq tərcümeyi-halında "Abşeron" romanı xüsusi yer tutur. Rahatlıq bilməyən Bakı neftçilərinin əmək rəşadəti bütün ölkədə rəğbət və iftixar hissi doğurmuşdur. Bu dövürdə çoxmillətli Bakı proletariatu sovet fəhlə sinfinin qabaqcıl dəstələrindən birinə çevrilmişdir.

Mehdi Hüseynin təxminən iyirmi il müddətində yazdığı əsərlərin qəhrəmanları əsasən, kəndlilər və ziyalılardan ibarət idi.

"Abşeron" əsəri Böyük Vətən müharibəsindən sonra sürətlə inkişaf edən azərbaycan romanlarının nailiyyətlərindən sayılırdı.

Nasir və dramaturq, publisist və tənqidçi Mehdi Hüseyn Azərbaycan sovet ədəbiyyatının beşiyi başında duran istedadlı yazıçılardan biri kimi sənət aləminə gəlmiş, qırx il müddətində yorulmadan axtarışlar aparmış, çoxmillətli sovet ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri kimi tanınmışdır.

ƏSƏRLƏRİ

Hüseyn, Mehdi. Seçilmiş əsərləri : 3 cilddə / M. Hüseyn ; tərt. Z. M. Hüseynova.

I cild. - Bakı : Avrasiya Press, 2005. - 320 s. Kitab Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə nəşr olunub.

Mehdi Hüseynin bu kitabında ədibin hekayələri və "Yeraltı çaylar dənizə axır" romanı cəmlənmişdir.

Hüseyn, Mehdi. Seçilmiş əsərləri : 3 cilddə / M. Hüseyn ; tərt. Z. M. Hüseynova.

II cild : Abşeron. - Bakı : Avrasiya Press, 2005. - 312 s. Kitab Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə nəşr olunub.

Mehdi Hüseynin seçilmiş əsərlərinin II cildinə "Abşeron" romanı daxil edilib.

Hüseyn, Mehdi. Seçilmiş əsərləri : 3 cilddə / M. Hüseyn ; tərt. Z. M. Hüseynova.

III cild. - Bakı : Avrasiya Press, 2005. - 312 s. Kitab Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə nəşr olunub.

Mehdi Hüseynin seçilmiş əsərlərinin III cildinə ədibin "Şeyx Şamil", "Nizami", "Cavanşir", "Alov" pyesləri, habelə ədəbi-tənqidi məqalələrindən bir qismi daxil edilmişdir.

Kiril əifbası ilə yazılan əsərləri

Hüseyn, Mehdi. Əsərləri: 10 cilddə / M.Hüseyn ; tərt. Z. M. Hüseynova.

III cild. – Bakı: Azərnəşr, 1968.- 313s.

Mehdi Hüseynin əsərlərinin III cildinə “Daşqın” və “Tər lan” romanları daxildir.

Hüseyn, Mehdi. Əsərləri: 10 cilddə / M. Hüseyn ; tərt. Z. M. Hüseynova.

IV cild. – Bakı: Azərnəşr, 1969. – 345s.

Mehdi Hüseynin əsərlərinin IV cildinə “ Abşeron” romanı daxildir.

Hüseyn, Mehdi. Əsərləri: 10 cilddə / M.Hüseyn ; tərt. Z. M. Hüseynova.

V cild. – Bakı: Azərnəşr, 1971. – 450s.

Mehdi Hüseynin əsərlərinin V cildinə “ Qara daşlar” romanı daxildir.

Hüseyn, Mehdi. Əsərləri: 10 cilddə / M.Hüseyn; tərt. Z. M. Hüseynova.

VI cild. – Bakı: Azərnəşr, 1974. – 303s.

Mehdi Hüseynin əsərlərinin VI cildinə “ Səhər” romanı daxildir.

Hüseyn, Mehdi. Əsərləri: 10 cilddə / M.Hüseyn ; tərt. Z. M. Hüseynova.

VII cild. – Bakı: Azərnəşr, 1976. – 515s.

Hüseyn, Mehdi. Əsərləri: 10 cilddə / M. Hüseyn ; tərt. Z. M. Hüseynova.

VIII cild. – Bakı: Yazıçı, 1978. – 621s.

Mehdi Hüseynin əsərlərinin VIII cildinə “ Şöhrət”, “ Şeyx Şamil”, “ Nizami”, “ Cavanşir”, “ Alov” və s. pyesləri, “ Şair”, “ Fətəli xan “ və başqa ssenariləri daxil edilmişdir.

Hüseyn, Mehdi. Əsərləri: 10 cilddə / M.Hüseyn ; tərt. Z. M. Hüseynova.

X cild. – Bakı: Yazıçı, 1979. – 265s.

Mehdi Hüseynin əsərlərinin X cildinə ədəbi – tənqidi məqalələri daxildir.

Hüseyn, Mehdi. Səhər / M. Hüseyn. – Bakı: Gənclik, 1989. – 616s.

“ Səhər” romanı Azərbaycan xalqının inqilabi keçmişinə, azadlıq uğrunda Tarixi mübarizəsinə həsr edilmişdir.

Hüseyn, Mehdi. Komissar / M. Hüseyn. – Bakı: Gənclik, 1974. – 165s.

Hüseyn, Mehdi. Kin. Povestlər / M. Hüseyn. – Bakı: Gənclik, 1988. – 176s.

Mehdi Hüseynin “ Fəryad” povestində Böyük Vətən müharibəsi illərində faşist işğalçılarına qarşı barışmaz mübarizə aparan sovet adamlarının misilsiz rəşadəti, yüksək vətənpərvərliyi, xalqlar dostluğunun gücü qələmə alınmışdır.

“ Kin” povestində Azərbaycan feodal – patriarxal kəndinin real mənzərəsi canlandırılır, adamların həyat mübarizəsi, qurub – yaratmaq əzmi, onların taleləri, arzu və istəkləri işıqlandırılır.

Hüseyn, Mehdi. Ədəbiyyat və həyat / M. Hüseyn. – Bakı: Yazıçı, 1989. – 512s.

Xalq yazıçısı Mehdi Hüseynin “ Ədəbiyyat və həyat” kitabına ədibin həyatının son illərində (1954 – 1965) yazdığı ədəbi – nəzəri, tənqidi, publisistik məqalələri daxil edilmişdir.

Hüseyn, Mehdi. Ədəbi döyüşlər / M. Hüseyn. – Bakı: Azərənəşr, 1932.

Hüseyn, Mehdi. Ölməz sənətkar. Cəfər Cabbarlı haqqında / M. Hüseyn. – Bakı: Azərənəşr, 1944.

Hüseyn, Mehdi. Ədəbi qeydlər / M. Hüseyn. – Bakı: Azərənəşr, 1947.

Hüseyn, Mehdi. Ədəbiyyat və sənət məsələləri / M. Hüseyn. – Bakı: Azərənəşr, 1958.

Hüseyn, Mehdi. Yeraltı sular dənizə axır / M. Hüseyn. – Bakı: “ Azərbaycan” jurnalı, № 12, 1964, № 3 – 4, 1965.

Mehdi Hüseynin əsərləri haqqında məqalə və resenziyalar

Arif, Məmməd. Dramaturgiyamıza bir nəzər. Ədəbi – tənqidi məqalələr / M. Arif.- Bakı: Azərnəşr, 1958, s. 74 – 96.

Vəliyev, Ə. Xavər / Ə. Vəliyev. – Bakı: İnqilab və mədəniyyət, № 5, 1930.

Qasımsadə, Q. Səhər / Q. Qasımsadə. – Bakı: Kommunist, 29 yanvar 1954

Əfəndiyev, İlyas. “Fəryad” haqqında mülahizələrim / İ. Əfəndiyev. – Bakı: Ədəbiyyat qəzeti, 3 iyul 1946.

İbrahimov, Mirzə. “ Nizami” dramı və tarixi dram məsələsi ” Həyat və ədəbiyyat” kitabında / M. İbrahimov. – Bakı: Azərnəşr, 1947.- s. 194 – 203.

Sultanlı, Əli. “ Abşeron” romanı haqqında / M. İbrahimov. – Bakı: Kommunist.- 18 oktyabr 1948.

Xəlilov, Qulu. H.Mehdinin “Seçilmiş əsərləri” haqqında / Q. Xəlilov. – Bakı: Azərbaycan, № 8, 1955.

Xəlilov, Qulu. Azərbaycan sovet nəsrində fəhlə sinfi / Q. Xəlilov. – Bakı: Azərbaycan, № 12, 1957.

Xəlilov, Qulu. Qara daşlar / Q. Xəlilov. – Bakı: Kommunist, 21 dekabr 1957.

Xəlilov, Qulu. Azərbaycan romanına aid bəzi qeydlər / Q. Xəlilov. – Bakı: Azərbaycan, № 6 – 7, 1961.

Xəndan, Cəfər. Şöhrət haqqında / C. Xəndan. – Bakı: Ədəbiyyat qəzeti, 1 noyabr 1939.

Şərif, Əziz. Mehdi Hüseynin “ Nizami” dramı / Ə. Şərif. – Bakı: Ədəbiyyat qəzeti, 3 iyun 1943.

Mehdi Hüseynin əsərləri rus dilində

Гусейн, Мехти. Апшерон / М. Гусейн. Пер. с азерб. Мир – Джабара и А. Садовского. – М., Известия, 1968. – 784с.

Гусейн, Мехти. Апшерон. Схватка / М.Гусейн. Пер. с азерб. – М., Издательство Художественной Литературы, 1969. – 486 с.

Гусейн, Мехти. Избранные произведения / М. Гусейн. Пер. с азерб. – М., Изд.Художественной Литературы, 1959. – 743 с.

Гусейн, Мехти. Схватка. Повести / М. Карасева. Пер. с азерб. Юрия Карасева. М., Советский писатель, 1963. – 394 с.

Гусейн, Мехти. Утро / М. Гусейн. Пер. с азерб. - Баку: Азербайджанское Государственное Издательство, 1959. – 793 с.

Гусейн, Мехти. Подземные воды текут в океан. Роман / М. Гусейн. Пер. с азерб. Т. Калякиной. – Баку: Язычы, 1991. – 136 с.

Героиня романа – способный инженер и честнейший человек – выслана из родного города и только в ссылке понимает, что это не случайность, а происки врагов народа.

www.google.az

www.anl.az

<http://www.ryl.az/>

Ünvan:

Az 1065, Yasamal rayonu, Bakı şəhəri N.Nərimanov küç., 203

E-mail: ryl.az@mail.ru

URL: www.ryl.az

Əlaqə telefonları:

(+994 012) 538 02 47

538 54 57

538 93 54

Hazırladı: Metodika- Biblioqrafiya şöbəsinin Baş biblioqrafı

Rəhimova Sevda